

Björkbacka, Tuovinen, Gorschkow

6.2.2024

Suuri valiokunta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Suomen olisi tärkeää puoltaa yritysvastuudirektiiviä eikä pidättäytyä äänestämästä

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK, Akava ja STTK vetoavat voimakkaasti kansanedustajiin, jotta Suomen kanta yritysvastuudirektiiviin muuttuu asiaa puoltavaksi.

U-jatkokirjeessä U 35/2022 koskien yritysvastuudirektiiviä esitetään Suomen kannaksi että, *"Kokonaisuutena arvioiden Suomi katsoo, että se voi pidättäytyä äänestämästä neuvottelutuloksesta osana isompaa joukkoa."* Ensisijaisesti kantaa perustellaan sillä, että: "Eteenkään vahingonkorvauksen ryhmäkannetta ja todisteiden esittämisvelvollisuutta koskevia säännöksiä ei voida pitää Suomen oikeusjärjestelmän kannalta toimivana ratkaisuna, sillä ne poikkeavat meillä voimassa olevista yleissäännöksistä ja hajaannuttavat järjestelmää."

Kanta ja sen perustelu ovat erittäin huolestuttavia, sillä laajennettu kanneoikeus ja todisteiden esittämisvelvollisuus ovat välttämättömiä yritysvastuudirektiivin tarkoituksen varmistamiseksi. Suomen hallituksen kanta poikkeaa myös alkuperäisestä EU-jaostokäsittelyssä olleesta työ- ja elinkeinoministeriön laatimasta luonnoksesta, jossa esitettiin yritysvastuudirektiivin hyväksymistä kokonaisharkinnan perustella.

Laajennettu kanneoikeus ja todisteiden esittämisvelvollisuus välttämättömiä yritysvastuudirektiivin tarkoituksen varmistamiseksi

Ryhmäkanneoikeuden laajentaminen on välttämätöntä erityisesti siksi, että yritysten huolellisuusprosessien laiminlyönneillä aiheuttamat ihmisoikeusloukkaukset koskevat yleensä useita ihmisiä kerrallaan ja uhrien suojeleminen on käytännössä mahdotonta ilman kanneoikeutta. Tästä on valitettavia esimerkkejä Suomessakin, kun esim. villimarjanpoimijoiden työperäistä kiskontaa ja ihmiskauppa-tapauksia on pyritty viemään oikeuteen. Erityisesti siirtotyöntekijöiden pakkotyötä koskevissa kanteissa on uhrien oikeussuojan kannalta melkein mahdotonta saada oikeutta, jos eri maista peräisin olevien, mahdollisesti jo kotimaihinsa palanneilta ihmisiltä, pitäisi kerätä jokaiselta erikseen suostumus kanteen nostamiseksi. Lapsi- ja orjatyön osalta uhrin oikeuksien toteutuminen olisi myös erittäin haastavaa. Vain laajalla kanneoikeudella voidaan taata mahdollisuudet usein erittäin heikossa asemassa olevien uhrien oikeusturvan toteutumiselle. Ryhmäkanneoikeus olisi omiaan lisäämään kansalaisten oikeusturvaa varsinkin tilanteissa, kun isoa työntekijämäärää koskevia asioita saataisiin ratkaistua kerralla. Asianosaisilla työntekijöillä ei olisi pelkoa suurista oikeudenkäyntikuluista, eikä heidän tarvitsisi yksilöinä olla kantajina prosessissa. Oikeuslaitoksen oikeudenkäyttökulut ja asianosaisten oikeudenkäyntikulut jäisivät murto-osaan verrattuna erillisten prosessien kokonaiskustannuksiin. Ryhmäkanneoikeuden omaksuminen osaksi suomalaista oikeusjärjestelmää säästäisi merkittävästi oikeuslaitoksen resursseja.

6.2.2024

Editiovaatimuksen laajentaminen on myös erittäin perusteltu uhrin oikeussuojan toteutumisen osalta. Yritysvastuun ytimessä on huolellisuusprosessi, jonka laiminlyöminen perusteella uhri voi saada oikeusteitse korvauksia aiheutuneesta vahingosta. Suomessa nyt käytännössä oleva tarkka yksilöintiin perustuva editiovaatimus muodostuisikin hyvin todennäköisesti oikeustilanteissa ongelmalliseksi uhrin oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta. Uhrin kun ei voi olettaa tietävän, missä kaikissa yrityksen asiakirjoissa on – tai onko lainkaan – käsitelty kanteen kohteena olevia asioita.

Molemmat näistä uhrin oikeussuojaa vahvistavista direktiiviesityksistä, joukkokanneoikeuden ja editiovaatimuksen laajentaminen, ovat myös Euroopan perusoikeusviraston suositusten mukaisia.

Suomen oikeusjärjestelmä mahdollistaa direktiivin mukaisen laajennetun kanneoikeuden sekä todisteiden esittämismahdollisuuden

Hallitus ei perustele lainkaan kannanmuutosesityksessään sitä, miksi vahingonkorvauksen ryhmäkannetta tai todisteiden esittämismahdollisuutta ei voisi pitää Suomen oikeusjärjestelmän kannalta toimivana ratkaisuna. Tämä on erittäin huonoa lainvalmistelua, sillä kyseessä on äänestämisestä pidättäytymiskannan pääargumentti.

Itseasiassa, joukkokanneoikeuden laajentamisen vastustamiselle ei esitetä mitään juridisia perusteita. Se olisikin vaikeaa, sillä laajentamiselle ei olisi mitään esteitä. Suomessa on jo nyt käytössä joukkokanneoikeus kuluttaja-asioissa. Joukkokanteen valmistelussa yhteydessä kuluttaja-asioihin todettiin, että sitä voitaisiin myöhemmin kokemuksien karttuessa laajentaa muihin asioihin.

Painavaa perustetta ei esitetä asiakirjassa myöskään sille, miksi editiovaatimusta ei voisi laajentaa. Editiovaatimukseen liittyvää lainsäädäntöä on Suomessa niukasti, josta lähinnä yritysvastuudirektiiviin liittyvää on oikeudenkäymiskaaren 5. luvun 20 pykälän 2 momentti. Siinä todetaan, että: ”asianosaisen on lisäksi vastapuolen pyynnöstä ilmoitettava, onko hänen hallussaan sellainen vastapuolen riittävästi yksilöimä kirjallinen todiste tai esine, jolla voi olla merkitystä asiassa”. Tätä momenttia olisi tärkeää vertailla asiakirjassa esitettyyn viittaukseen asiakirjojen yksilöinnistä, joka on syntynyt oikeuskäytännössä.

Kannanmuodostuksesta päätettäessä olisi pitänyt myös ottaa paremmin huomioon se, että direktiivissä esitetään paljon erilaisia rajoituksia todisteiden esittämismahdollisuudelle, kuten esim. rajoittamista tarpeeseen ja oikeasuhteisuuteen. Direktiivissä viitataan myös kansalliseen prosessioikeudenmukaisuuteen lisätodisteiden julkistamisen yhteydessä sekä todisteiden julkaisemisen tai säilyttämisen kohtuullisuuteen, laajuuteen ja kustannuksiin. Yritysten huoliin hallinnollisen taakan kohtuuttomasta kasvusta on siis jo vastattu.

Suomi sai neuvotteluissa läpi tärkeimmät tavoitteensa – äänestyksestä pidättäytyminen vastuutonta

Suomi sai neuvotteluissa läpi lukuisia päätavoitteitaan direktiivin sisällön osalta, joten tuntuu vastuuttomalta, että näille asiakokonaisuuksille ei ole annettu arvoa kokonaisharkintaa tehdessä.

Mm. huolellisuusprosessia koskevat säännökset ovat selkeytyneet neuvotteluprosessin aikana Suomen neuvottelutavoitteen mukaisesti. Trilogi-esitystä komission esitykseen verratessa yrityksillä on käytännössä paremmat edellytykset omassa toiminnassaan noudattaa velvoitetta, mikä parantaa edelleen myös sääntelyn vaikuttavuutta. Suomen tavoitteena on ollut myös se, että

6.2.2024

sääntely varmistaa sisämarkkinoilla toimiville yrityksille tasapuolisen kilpailuympäristön ja tältäkin osin edistettiin lisäämällä maksimiharmonisointilauseke säädökseen. Myös direktiiviin lisätyt uudet säännökset haitallisia vaikutuksia koskevista ilmoituksista on muotoiltu siten, että ne toisivat yrityksille mahdollisimman vähän uutta hallinnollista taakkaa. Suomi sai läpi myös lisäsesityksen yrityksen johtoportaalle kannustimia koskevan säännöksen ilmastomuutoksen torjuntaa koskevia tavoitteita tukevaksi. Finanssialaan soveltamisen osalta vastaavasti tärkeä ratkaisu selkeästä ja oikeusvarmasta sääntelystä sekä sosiaaliturvajärjestelmiä hoitavien eläkelaitosten kansallisten erityispiirteiden huomioimisesta eteni Suomen tahtotilan mukaisesti.

Hallituksen kannasta kärsivät myös suomalaiset vastuulliset ja edelläkävijäyritykset

Suomen hallituksen esitys on täyskäänös suhteessa Suomen aikaisempaan suhtautumiseen EU-tason yritys vastuudirektiivintarpeeseen. Suomi oli yksi EU-tason yritys vastuusääntelyn aloitteentekijöistä ja edistänyt aktiivisesti EU-tason säätelyä. Eduskuntavaalien 2019 alla myös 140 järjestöä ja isoa yritystä osallistui Ykkösketjuun-kampanjaan, jolla tavoiteltiin yritys vastuusääntelyä jo kansallisella tasolla. Mukana oli kansainvälisestikin poikkeuksellisesti suuria suomalaisia yrityksiä kuten S-ryhmä, Kesko, Reima, Finlayson, Fazer, Paulig, Ellun Kanat, Kotipizza ja Coca-Cola Suomi. Marinin hallituksen aikana kuitenkin erityisesti elinkeinoelämän järjestöt vastustivat kansallista yritys vastuulainsäädäntöä vetoamalla siihen, että ne suosivat EU-tason säätelyä tasapuolisemman toimintaympäristön varmistajana.

Jos Suomi kaataa EU-tason yritys vastuudirektiivin, niin siitä kärsii globaalisti miljoonien pakko- ja lapsityön uhrien lisäksi suomalaiset vastuulliset ja edelläkävijäyritykset.

Lisätietoja

Pia Björkbacka
johtava asiantuntija, ilmasto ja kestävä kehitys
pia.bjorkbacka@sak.fi
puh. 050 464 5342

Anu Tuovinen
johtava asiantuntija
anu.tuovinen@akava.fi
puh. 050 308 6943

Elena Gorschkow
yhteiskuntavaikuttamisen päällikkö
elena.gorschkow@sttk.fi
puh. 0400 743 1725